

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa,
Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Les visites pastorals del segle XIV

El Bisbe, com a cap de la jerarquia eclesiàstica de la seva diòcesi, té l'obligació de visitar periòdicament les seves parròquies, per tal de comprovar "in situ" el compliment de les seves disposicions i el bon funcionament de les esglésies. Antigament, quan arribava el bon temps, el Bisbe pujava dalt d'un ruc i feia una gran volta pels camins de la seva demarcació, aturant-se als pobles i parlant amb els rectors i feligresos. Aprofitava la visita per administrar el sagrament de la confirmació als joves de la parròquia. Quan el bisbe estava molt ocupat o es trobava vell i cansat, delegava la funció inspectora en un representant o Visitador. De la visita a cada parròquia se n'aixecava una acta amb dues còpies; una es quedava en un llibre de visites que es guardava a la cúria del bisbat, i l'altra quedava a la parròquia i era llegida des de la trona a la missa del diumenge.

Els assumptes que eren motiu de l'atenció del Bisbe han anat variat amb els temps. A l'època que ens ocupa, la principal preocupació eren els temes morals, ja que l'Església tenia problemes de dissidència interna i calia un gran esforç per unificar i fer complir els criteris doctrinals. Calia controlar i reprimir les heretgies i les conductes immorals. Després del Concili de Trento, els bisbes van haver d'esmerçar els seus esforços en implantar fins al racó més allunyat les directrius del Concili, ja que els protestants empenyien fort i no valia a badar. Més endavant, els Visitadors es van ocupar més aviat de temes litúrgics, d'administració econòmica, i d'obres i millores a les esglésies.

El llibre de visites de Fals va ser cremat, però a l'Arxiu Diocesà de Vic hi ha còpies de les actes de nombroses visites. Al segle XIV, durant el mandat del bisbe Galzerança Costa, es van fer tres visites a Fals. La primera va ser

el 7 de les calendas de maig de 1331. El Visitador es va entrevistar amb Bartomeu de Torrecabrera, el qual el va informar que hi havia un pagès del poble, Pere de Fontanet, de qui es deia que vivia en concubinatge amb una dona casada. També va dir que el rector Bernat de Cases tenia una concubina a Manresa. Després va interrogar a Pere Ermegandi, un sacerdot que ocupava el càrrec de Batlle del noble Bernat de Falchs, el qual va confirmar que el rector tenia concubina i que, a més a més, un infant que vivia a la rectoria era fill del rector.

Bernat de Morera va fer més acusacions al rector, de qui va dir que li havia prestat diners amb usura. Interrogat el mateix rector sobre la moral dels pagesos, va declarar que la dona amb qui vivia Pere de Fontanet era una lliberta i es-

Visita pastoral.

tava casada amb un altre home. "Lliberta" significa que era una esclava que havia aconseguit redimir-se i guanyar la llibertat. La majoria d'esclaves d'aquell temps eren sarraïnes i provenien de captures que les galeres catalanes feien a les costes del nord d'Àfrica. Va afegir que Pere de Prat també vivia en concubinatge amb una dona dita la Garrona.

Un grup de pagesos, format per Ramon de Ferrés, Guillem de Soler, Bernat de Sala, Berenguer Olzina, Mateu de Soler, Guillem Roig, Berenguer Bernadich i altres, va informar al representant del Bisbe que efectivament el rector practicava l'usura, que el seu fill l'ajudava a dir missa com escolà, i que el xicot era el producte del coit (sic) amb una dona de Manresa que es deia na Borda den Gual.

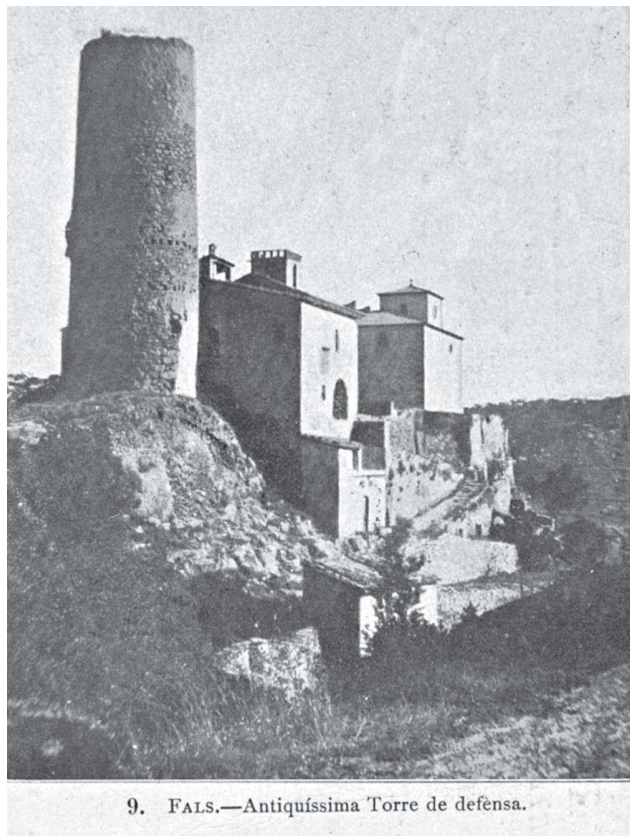
Abans que els lectors s'escandalitzin més, cal posar en context les acusacions de concubinatge recollides en l'acta. En aquesta època era força corrent que els capellans i religiosos no respectessin la regla del celibat, la qual cosa era vista amb certa condescendència per les jerarquies, que es limitaven a renyar-los una mica i prou. El veïnat de Fals tampoc era especialment immoral, ja que la situació era equiparable a molts altres pobles.

Després d'esplaiar-se amb les irregularitats de la vida conjugal del rector i alguns parroquians, hi va haver altres declaracions o queixes relatives a assumptes econòmics. Sis pagesos van afirmar que havien sentit dir que el rector havia establert una peça de terra dita "el Fonoyar" sense el preceptiu permís de la cúria. Creiem que aquesta peça deuria formar part de la propietat de l'església coneguda com les Terres de Sant Vicenç. L'arrendament d'aquestes terres tan cobejades ha estat motiu de conflictes al llarg del temps. Només cal recordar els enfrontaments i discòrdies amb el rector Domingo Feliu a mitjans del segle 18è, o més recentment, les diferències amb els parcers els anys anteriors a la guerra civil. Els sis pagesos van denunciar que les terres del "Fonoyar" les menaven Berenguer Miralla, Jaume de Torruella, Bernat ça Vila, Ramon Serra, el venerable Guillem de Falchs, i Bartomeu de Sant Hilari.

Les nones de maig de 1332 es va presentar el Visitador una altra vegada a Fals. Es va entrevistar amb els pagesos Mateu de Soler, Bernat de Prat, Bernat ça Sala, Bonanat de Gotsen i Berenguer de Fontanet, els quals el van informar sota jurament que un tal Antoni Alberti vivia amb una concubina anomenada Maria de Caselles. Pere de Fontanet convivia amb Sibil·la Gilaberta, Bernat de Prat amb Ròmia ça Serra, i Berenguer de Fontanet amb Sibil·la ça Sala. Tots aquests homes eren casats, i el curiós del cas és que les dues darreres concubines, pels cognoms, sembla talment que siguin dones de Fals.

Demanat els parroquians sobre la vida dels clergues, no van dir res del rector, però en canvi van acusar a Pere Ermengandi de deixar diners amb usura. Es veu que aplicava la modalitat coneguda com el dotze per onze, és a dir, deixava 11 diners i n'hi havien de tornar 12. Aquesta taxa d'interès tampoc era res de l'altre món, ja que era la que habitualment aplicaven els jueus del call de Manresa, però als cristians els estava prohibida la usura.

La darrera visita d'aquest segle es va produir el 5 de les nones de maig de 1333, també per manament del bisbe Galzeran ça Costa. O els pecadors de Fals s'havien penedit i vivien conforme la moral i els bons costums, o el Visitador va decidir fer la màniga ampla. El fet és que l'informe de la visita es limita a l'estricta frase: "non fuit inventum in ea quod correctione indigent", que traduïda al català seria: "no s'hi va trobar res que necessiti correcció".

9. FALS.—Antiquíssima Torre de defensa.

Postal de les Torres de Fals
Aquesta postal va ser enviada el dia de Nadal de 1907 per un manresà que va fer una excursió a Fals. La postal formava part d'una sèrie de vistes editada a l'impremta del "Pla de Bages; Diari de Manresa i sa Comarca". (Col.lecció particular Clotet)